

УДК 330.131.5:502.132
JEL Classification: B41; J17

Касперевич Лілія
аспірант¹
Інститут агроекології і природокористування НААН
м. Київ, Україна
E-mail: lilykasper@gmail.com

КЛАСИФІКАЦІЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Анотація

Вступ. Тенденції переходу провідних країн світу до нового типу економіки, заснованої на знаннях, обумовлюють потребу в економічній оцінці природних ресурсів. Незважаючи на різноманіття застосовуваних методів і широке охоплення природних ресурсів, велика частина оціночних показників носить директивний характер. Методи оцінки, що використовуються для отримання вартісних показників щодо різних природних ресурсів, практично не пов'язані між собою, не мають єдиної методологічної основи і носять суто галузевий характер. Тому видається актуальним дослідження методичних підходів до вартісної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду.

Методи. Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної науки та наукові праці вчених. В процесі дослідження використано такі методи: історичний (для дослідження виникнення й розвитку підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); порівняльного аналізу (для порівняння основних підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); аналітичний (для визначення основних переваг та недоліків наведених підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів і формування висновків та рекомендацій) методи.

Результати. Проведено аналіз існуючих методологічних підходів до оцінки об'єктів природно-заповідного фонду. Зосереджено увагу на проблемних аспектах існуючих методів оцінки об'єктів природно-заповідного фонду як таких, що недостатньо відображають їх актуальну цінність та еколого-економічну вартість. Адже за допомогою розглянутих методів можна оцінити лише окремі компоненти природно-заповідного фонду. Підкреслено необхідність розгляду цінностей природно-заповідного фонду зважаючи на їх функції. Запропоновано застосовувати для оцінювання об'єктів природно-заповідного фонду концепцію загальної економічної цінності.

Перспективи. Отримані результати можуть бути використані при економічному оцінюванні природно-заповідного фонду

Ключові слова: економічна оцінка, підхід, метод, природно-заповідний фонд.

Вступ.

Економічна оцінка природних ресурсів користувалась попитом ще за часів планово-розподільчої системи, однак здійснювалась неповно та поверхнево. Це було пов'язано із відсутністю потреб в такій оцінці. З переходом економіки до ринкових відносин така потреба виникла, оскільки на підставі економічної оцінки природних ресурсів забезпечується можливість для відображення їх цінності та вартості у складі національного багатства країни, ведення державного природно-ресурсного кадастру, обґрунтування ефективності природоохоронних заходів, оцінки розміру втрат, що завдаються природі стихійними явищами й нераціональними методами експлуатації природних ресурсів, економічного регулювання процесів природокористування [1; 2].

Спочатку така оцінка розроблялася для сільськогосподарських земель, а згодом і для інших видів природних ресурсів. В процесі розвитку оціночних робіт було вироблено велику кількість вартісних показників і методів їх розрахунку [3]. Незважаючи на різноманіття застосовуваних методів і широке охоплення природних ресурсів, велика частина оціночних показників носить

¹ Науковий керівник – д.е.н., професор Н.В. Зіновчук

директивний характер. Методи оцінки, що використовуються для отримання вартісних показників щодо різних природних ресурсів, практично не пов'язані між собою, не мають єдиної методологічної основи і носять суто галузевий характер. Необхідність проведення вартісної оцінки ресурсів природно-заповідного фонду зумовлена об'єктивним відображенням того, що втрачає суспільство (економіка) при знищенні цих ресурсів або ж відмові від їх експлуатації заради використання таких територій для будь-якої іншої господарської діяльності [4].

Об'єкти природно-заповідного фонду часто розглядають як ізольовані від зовнішнього світу території екологічних благ, а з іншого погляду, як землі, вилучені з обігу, що скорочують можливості місцевого населення для отримання доходів. Останній підхід є не зовсім вірним, адже дані території забезпечують потік екосистемних функцій, від яких залежить соціально-економічний розвиток регіонів країни та стан навколишнього природного середовища.

Самі об'єкти природно-заповідного фонду часто відчують ряд негативних впливів: незаконне рибальство і полювання, самовільна рубка деревини, збір дикоросів і сінокошення, забруднення, а також незаконне будівництво в їх межах. Тому виникають проблеми пов'язані як з недообліком їх цінності, так і з питаннями їх фінансування та управління ними. Тому видається актуальним дослідження методичних підходів до вартісної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Значний внесок у розробку методичних підходів до економічної оцінки природних ресурсів, які враховують рідкісність ресурсів, їх соціально-економічні та виробничо-технічні характеристики, ступінь освоєності та доступності, зробили Т.С. Хачатуров, С.Г. Струмилін, О. Царенко, Є.В. Мішенін, Н.В. Збагерська. Оцінювання природних ресурсів зазвичай розглядають диференційовано за певними їх видами: земля, вода, ліс, корисні копалини та їх екологічні послуги. Зокрема, ефективно використання екосистемних послуг природних ресурсів та їх економічна оцінка стали предметом дослідження таких фахівців, як О.А. Веклич, Л.Г. Мельник, А.В. Богославська, Ю.Ю. Туниця, Н.К. Шапочка. Серед зарубіжних дослідників, що займалися проблемами економічної оцінки природних ресурсів і екослуг слід відзначити Р. Констанзу, С. Паджіолу, Д. Пірса, Г. Дейлі, а також роботи російських авторів С.Н. Бобильова, І.М. Потравного, А.А. Тишкова та ін.

Незважаючи на те, що велику кількість наукових досліджень, малодослідженими і дискусійними залишаються питання вартості об'єктів природно-заповідного фонду як у методичному, так і практичному контексті. Нерідко відповіді на поставлені питання, що містяться у наукових публікаціях, суперечать одні одним. Насамперед це пов'язано із тим, що в нормативно-правових актах, якими встановлюється методика обчислення вартості заповідних територій, серед яких є, насамперед, закон України «Про оцінку земель», Методика нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів), затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30.05.1997 року №525, Порядок нормативної грошової оцінки цих земель затверджений Наказом Держкомзему України, документи Мінагрополітики України, Держкомлісгоспу України, Держводгоспу України та ін., відсутні ключові елементи для практичного вирішення проблеми визначення реальної вартості об'єктів природно-заповідного фонду.

Метою дослідження є аналіз існуючих методологічних підходів до оцінки об'єктів природно-заповідного фонду, їх систематизація та розробка пропозицій щодо сфери застосування кожного з них. Об'єктом дослідження є методологічні підходи до оцінки об'єктів природно-заповідного фонду.

Методологія дослідження.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є фундаментальні положення сучасної економічної науки та наукові праці вчених. В процесі дослідження використано такі методи:

історичний (для дослідження виникнення й розвитку підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); порівняльного аналізу (для порівняння основних підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); аналітичний (для визначення основних переваг та недоліків наведених підходів до економічної оцінки об'єктів природно-заповідного фонду); абстрактно-логічний (для теоретичних узагальнень результатів і формування висновків та рекомендацій) методи.

Результати.

Поняття оцінки природних ресурсів та об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема, пов'язано з категорією «цінність». Цінність відображає значення об'єкта, обумовлене потребою в ньому, а характерні властивості самого об'єкта задовольняти споживчі потреби відображають його корисність [5]. Цінність природно-заповідного фонду – сукупність ресурсів і функцій, які може запропонувати дана територія. До ресурсів та функцій включають рекреацію, туризм, середовище існування тварин і рослин, генетичні ресурси, захист від стихійних лих, стабілізацію клімату та зменшення вмісту вуглекислого газу в атмосфері, підтримку водного балансу, рибні запаси для традиційного і комерційного риболовства та ін. Багато з перелічених товарів та послуг не продаються на ринках і відповідно не мають очевидної товарної вартості [6]. Необхідність оцінки ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду зумовлена потребою об'єктивного відображення того, що втрачає суспільство при знищенні цих ресурсів або внаслідок використання таких територій для іншої господарської діяльності [4].

Нині виділяють низку підходів до визначення економічної оцінки природних ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду, але вони дозволяють отримати лише конкретну оцінку, а їх дублювання ускладнює спосіб визначення реальної вартості об'єкта та порівняння результатів. Серед підходів до визначення економічної оцінки провідне місце займає витратний підхід. Його прихильниками є С.Г. Струмилін, А.М. Муховиков, Є.М. Бухвальд, Л.І. Нестеров (1960–1970 рр.) Дана концепція виходить із того, що затрати є індикатором цінності об'єктів природно-заповідного фонду. Для розрахунку затрат використовують комплекс методів (табл. 1).

Таблиця 1

Методи оцінки за витратним підходом*

Методи	Аналіз можливостей використання
Оцінка за прямими витратами	для визначення витрат понесених на освоєння, використання, охорону та відтворення об'єктів природно-заповідного фонду
Оцінка за принципом втраченої вигоди	для визначення втрат в результаті відмови від одного виду використання ресурсної ділянки на користь іншої (наприклад, створюючи заповідник, суспільство свідомо відмовляється від сільськогосподарського використання даної території)
Оцінка за вартістю замінників	для визначення компенсуючих потенційних витрат, необхідних для вивчення (флори і фауни), облаштування території та заміщення втраченого або пошкодженого ресурсу ідентичним в даному або альтернативному місці
Метод транспортних витрат	для визначення витрат понесених на досягнення ресурсного об'єкта: вхідна плата, витрати на поїздки і втрачені доходи
Метод "бажання платити"	для виявлення у населення бажання платити за збереження блага або ресурсу, яким вони користуються (наприклад, використання річки – збереження можливостей рекреації, чистоти води для купання та відпочинку в регіоні з даною якістю навколишнього середовища, рибальства або існування зникаючого виду рослин чи тварин).
Відтворювальний підхід	для обчислення вартості відтворення певного виду флори або фауни, а також вартості заходів необхідних для підтримання середовища проживання цього виду
Затратно-ресурсний підхід	для обчислення затрат на освоєння та доходу від використання ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду

Продовження табл. 1

Затратно-збитковий підхід	для визначення розміру відшкодування збитків, завданих підприємствами, що забруднюють довкілля, витрати яких потім підуть на фінансування природоохоронної діяльності і компенсацію негативного впливу
Підхід на основі такс відшкодування збитку	для обчислення збитків і втрат, пов'язаних з порушенням режимів природокористування, незаконного вилучення ресурсів з екосистеми, порушенням природоохоронних норм і правил, законодавства в галузі охорони навколишнього середовища

*Джерело: сформовано на основі [1–14].

Основним недоліком витратного підходу є неврахування якісних відмінностей різних категорій та об'єктів природно-заповідного фонду, тобто різноманітності їх природних комплексів (наприклад, на зібрання видів для колекції дендропарку та зоопарку необхідні більші затрати, ніж на створення заповідника, де унікальні ландшафти створені самою природою). Адже заповідні біогеоценози різняться один від одного за ступенем стійкості до зовнішнього впливу, збереженості (статусом) екосистем, видовим різноманіттям або неповторністю природних об'єктів. Ігнорування цих особливостей призводить до того, що заповідні комплекси нижчої якості отримують вищу економічну оцінку [7; 8]. Крім того, даний метод, як правило, не враховує екологічну значимість природного ресурсу.

Тому, даний підхід при оцінці ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду слід застосовувати для визначення фінансових затрат на їх утримання та збитку зумовленого організацією цих територій (втрати землі для сільськогосподарського виробництва, будівництва промислових підприємств, випасу худоби та ін.). Вищезазначене і є перевагою даного підходу, оскільки при мінімальних затратах та інформації необхідних для проведення оцінки ми не можемо оцінити самі ресурси та їх функції, але можемо побачити, які витрати необхідні для збереження цих ресурсів та підтримку їх функцій.

Також для економічної оцінки природних ресурсів застосовують затратно-ресурсний, затратно-збитковий та відтворювальний підхід, підхід на основі такс відшкодування збитку тощо, які є дотичними до визначення затрат, а тому можна говорити про те, що ці підходи є різновидами витратного підходу. Але і вони мають недоліки: відтворювальний та затратно-ресурсний підхід – може привести до завищення оцінки; затратно-збитковий підхід – виникає складність обчислення понаднормових викидів та їх впливу на ресурси об'єктів природно-заповідного фонду; підхід на основі такс відшкодування збитку – показники, які використовуються в якості штрафних санкцій за порушення природоохоронного законодавства є не об'єктивними, такси часто занижені та не враховують інфляційних процесів.

Поряд із затратним підходом до оцінки природних ресурсів розвивалась і рентна концепція. Прихильниками даної концепції є К. Маркс, А. Сміт, С.Д. Черемушкин, Т.С. Хачатуров, Н.П. Федоренко, К.Г. Гофман. В її основі лежить концепція диференційної ренти (тобто враховується ефект від використання ресурсів). Оцінка ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду при такому підході залежить від природних умов, географічного положення та результатів експлуатації ресурсів [4].

Згідно з рентним підходом економічна оцінка територій та об'єктів природно-заповідного фонду здійснюється за принципом замикаючих затрат (гранично допустимих витрат, які готове нести суспільство заради отримання одиниці даного ресурсу) та враховує оцінку за прибутком підприємства, що експлуатує ресурси і функції об'єктів природно-заповідного фонду (розвиток туризму) [9]. Однак, виокремлювати лише один об'єкт природно-заповідного фонду як замикаючу величину буде недоцільно, адже його фінансове забезпечення може зумовлюватись випадковими обставинами. Перевагою даного підходу є пряма залежність між якістю ресурсу і його вартістю: ресурс кращої якості дає змогу за рівних інших умов (кваліфікації кадрів, устаткування, технології) отримувати значно кращі економічні результати, ніж від використання природних ресурсів нижчої

якості [4].

Однак, трактування щодо сутності «рентного підходу» дуже суперечливі та часто відбувається ототожнення терміну «рентний підхід» з терміном «результативний підхід». Проте, відповідно до результативного підходу економічну оцінку (вартість) мають лише ті природні ресурси, які приносять дохід. Вартість ресурсу визначається грошовим вираженням вартості первинної продукції, одержуваної від експлуатації природного ресурсу, або різницею між отриманим доходом і поточними витратами [8; 10–12]. Однак такий підхід не використовується для оцінки будь-якого природного ресурсу через складність визначення вартості первинної продукції і, врешті решт, не всі природні ресурси продукують первинну продукцію.

Основним недоліком даного підходу при визначенні вартості ресурсів об'єктів природно-заповідного фонду є те, що дохід від використання ресурсів може бути як прямим, так і опосередкованим, який дуже складно оцінити. Іншими словами, за допомогою даного підходу можна оцінити лише економічні функції об'єктів природно-заповідного фонду, не враховуючи екологічних чи соціальних функцій. Ще одним недоліком результативного підходу є неврахування фактору часу. Суть його полягає в тому, що ресурси, які згідно з цим підходом не мають вартості сьогодні, в процесі збалансованого розвитку та освоєння територій і технологій у майбутньому можуть користуватись попитом і навіть стати дефіцитними. На відміну від затратного підходу, який можна застосовувати при оцінці вартості відновлення блага за його втрати, результативний чи рентний підходи можна використовувати при визначенні нормативно-грошової оцінки земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, в основу розрахунку якої входить капіталізація нормативного середньорічного економічного ефекту від використання цих земель.

Виникнення змішаної модифікації рентного і витратного підходів було спробою подолання недоліків згаданих концепцій. Дана концепція одержала назву *рентно-витратна*. Вона передбачає врахування не тільки витрат на освоєння, а й народногосподарського ефекту від експлуатації природних ресурсів. Саме ця змішана модифікація і лягла в основу розрахунків такс попенної плати, відрахувань на відшкодування витрат з освоєння туристичних маршрутів та плати за право користування територією, а також нормативів відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва за рахунок зміни цільового призначення земель. Перевагою даного підходу є можливість оцінити найгірші ресурси за витратами на відтворення (залучення до використання), а недоліком – механічне підсумовування диференційної ренти з витратами на освоєння нових ресурсів. Як стверджує Н.Н. Агапов [13] отримані дані в результаті використання змішаного підходу мали завищене значення. Тому можна говорити, що таку технологію розрахунку варто використовувати для визначення штрафних санкцій.

Переорієнтація суспільства на ринкові умови господарювання та збалансований розвиток потребує нових спроб оцінки природних ресурсів. Так, починають застосовувати *ринковий підхід*. З допомогою ринкової оцінки можна визначити вартість природних ресурсів, які споживаються людиною (наприклад, деревина, тварини, лікарські рослини, ресурси, які є об'єктами торгівлі та промислу) та можна купити на товарному ринку. Однак більшість ресурсів природно-заповідного фонду не продаються на ринку, а отже не мають ціни. Для визначення ринкової оцінки ресурсів природно-заповідного фонду застосовують метод суб'єктивних оцінок або метод умовної оцінки та методи непрямой оцінки (метод визначення транспортних витрат та метод розрахунку гедоністичної ціни).

Застосовуючи згадані вище підходи, можна отримати тільки приблизне уявлення щодо цінності природних ресурсів. Для збільшення точності оцінок варто застосувати кілька методів. Також ставлення людини до довкілля та природно-заповідного фонду, зокрема, не можна зводити тільки до утилітарного характеру використання, вбачаючи в ньому лише джерело матеріальних благ. Існують і неутілітарні форми споживання, а саме: адаптивна, інтимна, естетична. [2, с. 51; 8, с. 53–57; 14, с. 45]. Аналіз різних «неутілітарних» форм взаємовідносин людини з природою дає змогу дійти висновку, що природні умови часто переходять у розряд ресурсів, тому потрібно змінити

уявлення (одностороннє, традиційне) про ресурси як тіла та сили природи, які використовуються в якості засобів та предметів праці, джерел енергії. У зв'язку з цим реальні ціни природних ресурсів можуть стати ефективними важелями в ринковому механізмі [2; 8; 14].

Спроба перейти від кількісних оцінок якості ресурсів до визначення їх вартості привела до формування їх змішаних модифікацій, серед яких виділяється *бальна оцінка*. Її суть полягає у спробі кількісно оцінити якість шляхом застосування суб'єктивних оціночних параметрів, тобто встановлюється градація якості природних ресурсів шляхом присвоєння їм певного індексу, балу або рангу [3].

Кадастровий підхід є системою оцінок, яка включає натуральні, бальні, економічні оцінки на основі виділених підходів. Він забезпечує деталізовану оцінку природних ресурсів, оскільки базується на сукупності інформації про конкретний вид природного ресурсу, включаючи характеристики його кількості, віку, якісного складу і структури, місця розташування і безлічі інших критеріїв.

Окремим видом оцінок є також *експертна оцінка*, яку отримують як середню величину оцінок групи експертів, кожний з яких застосовує свій метод. Водночас експертний метод оцінок має також свої недоліки. Експерти під час проведення оцінки можуть здійснювати тиск один на одного, нав'язуючи свою думку (яка може бути помилковою), в результаті чого може бути отриманий неправильний прогноз. До недоліків також відносять вплив на рішення членів експертної групи, коли враховується не глибина доводів, а кількість зауважень «за» і «проти» [1–3].

Розглянуті методичні підходи до оцінювання об'єктів природно-заповідного фонду дають змогу оцінити їх лише частково, а в більшості випадків присутня недооцінка їх цінності. Таку ситуацію можна пояснити економічною неспроможністю повною мірою оцінити функції об'єктів природно-заповідного фонду. Адже не можна апелювати лише до економічного оцінювання та обчислювати вартість лише тих ресурсів, які можна прямо спожити. Необхідно враховувати і ті види, які не мають видимої цінності (наприклад колючий «бур'ян»), бо вони є творіннями еволюційного процесу та безцінними.

Також слід відмітити, що згадані методи переплітаються. З погляду комплексності підходу до оцінки територій та об'єктів природно-заповідного фонду і спроби врахувати не тільки їх прямі ресурсні, а й екологічні функції найбільш перспективною є концепція *загальної економічної цінності* (total economic value). Вона виникла відносно недавно в ХХ ст. та набула широкого розповсюдження у багатьох розвинутих країнах світу. В її структуру входить як вартість використання, так і вартість невикористання ресурсів (рис. 1). У свою чергу, вартість використання складається з прямої споживчої вартості (ресурси, які безпосередньо використовуються споживачами) та непрямой споживчої вартості. Цінність екологічних функцій, таких, як захист ґрунту, регулювання клімату, фотосинтез, цикли харчування, засвоєння відходів та інші екологічні взаємодії, становить непрямую споживчу вартість. Якщо люди наразі не одержують від блага вигоду прямо чи побічно вони можуть забажати зберегти можливість використання блага в майбутньому, а це ще один вид вартості – *вартість відкладеної альтернативи*. Вартість невикористання деякі дослідники поділяють на цінність спадкування, цінність заміщення, цінність існування [15].

Найкраще економічній оцінці піддається цінність використання (споживча вартість). Методи оцінювання вартості прямого використання відносно прості і точні. Основне завдання пов'язане з точним виміром кількості використання ресурсів та визначенням рівня їх сталого споживання. Так, пряма вартість використання природно-заповідного фонду складається з вартості туризму, збалансованої заготівлі деревини, збору ягід, грибів, лікарських рослин тощо. Ці показники мають свої ціни, а їх сума дасть пряму вартість.

Більш складним є визначення непрямой вартості використання. Цей показник часто застосовується в глобальному масштабі або в регіональному аспекті, тобто він передбачає оцінку вигод для найбільшого територіального охоплення. Наприклад, пряма вартість використання природно-заповідного фонду включає показники, які стосуються оцінки: захисту екосистем;

зменшення вмісту CO₂; екосистемних функцій; стабілізації клімату; очистки ґрунтових вод; місця існування рослин, тварин і їх спільнот тощо.

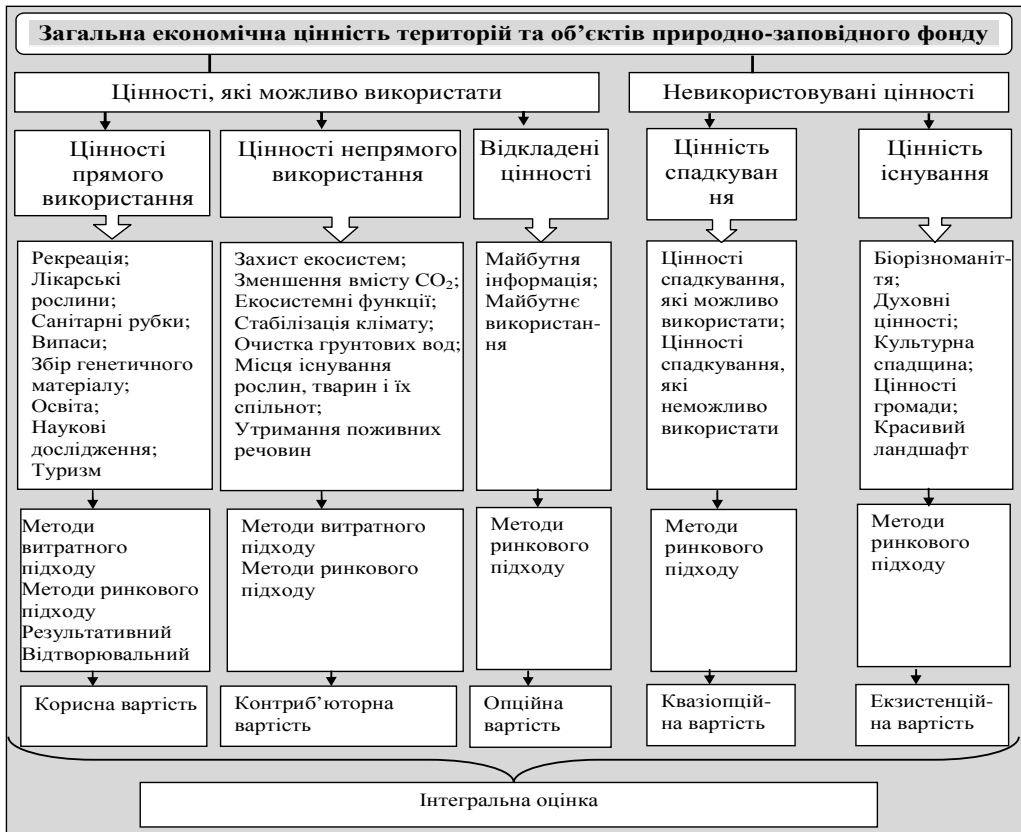

Рис. 1. Елементи оцінки загально-економічної цінності*

*Джерело: сформовано автором на основі [1–16].

Слід зазначити, що незважаючи на те, що концепція загальної економічної цінності здобула широке використання для оцінки ресурсів природно-заповідного фонду та його функцій, вона має свої особливості. При розрахунку можуть виникнути проблеми із врахуванням всіх функцій через недостатньо розвинутий інструментальний апарат, неоднозначність сприйняття релігійних, культурних та етичних цінностей у суспільстві (для одних задоволення приносить спостереження за оленем, а для інших – його полювання), брак вихідної інформації та трудових ресурсів для проведення оцінки. Проте, незважаючи на виявлені недоліки концепції загально-економічної цінності, вона має беззаперечну перевагу – можливість використання декількох методів оцінки. На нашу думку, для оцінювання природно-заповідного фонду важливо проводити інтегральну оцінку, що дозволить найбільш повно враховувати всі функції об'єктів природно-заповідного фонду, на що і будуть спрямовані наші подальші дослідження.

Висновки і перспективи.

На основі проведеного аналізу підходів до економічної оцінки ресурсів та функцій природно-заповідного фонду можна стверджувати, що пошук єдиного методичного підходу чи методу не

вирішити поставлених перед економічною оцінкою завдань, а тому необхідно застосовувати систему економічних оцінок, яка дозволить створити інформаційну базу для прийняття управлінських рішень при охороні, користуванні та відтворенні ресурсів природно-заповідного фонду.

Проаналізовані в даній статті методичні підходи сприяють формуванню різних програм природокористування, дозволяють виконати економічну оцінку ефективності природоохоронних проектів, а також спрямовані на розробку компенсаційних механізмів територій, де простежується інтенсивне використання їх функцій. У той же час проведений аналіз свідчить, що одним з перспективних напрямів удосконалення методичної бази економічної оцінки функцій природно-заповідного фонду є розробка підходів до врахування фактора часу, який відображає взаємодії між виробництвом і навколишнім природним середовищем. Ігнорування цього фактора може привести до прорахунків в інвестиційній політиці, внаслідок недооцінки якості екосистемних послуг та їх зміни в часі, зниження ефективності управління об'єктами природно-заповідного фонду.

Список використаних джерел

1. Черевко Г.В. Економіка природокористування: навч. посібник / Г.В. Черевко, І.В. Черевко, Н.І. Василенка. Львів: Ліга-Прес, 2012. 698 с.
2. Макарова Н.С. Економіка природокористування: навч. посібник / Н.С. Макарова, Л.Д. Гармідер, Л.В. Михальчук К.: Центр учбової літератури, 2007 322 с.
3. Экономическая оценка биоразнообразия / С.Н. Бобылев, О.Е. Медведева, В.Н. Сидоренко, С.В. Соловьева и др. Под. ред. С.Н. Бобылева, А.А. Тишкова М., 1999. 112 с.
4. Яцик А.В. Екологія біорізноманіття. Підручник / А.В. Яцик, Ю.М. Грищенко, А.Ю. Якимчук, І.А. Пашенюк; за ред. А.В. Яцика. К.: Генеза, 2013. 408 с.
5. Голубчик М.М. Экономическая и социальная география: Основы науки: учеб. для студ. высш. учеб. заведений / М.М. Голубчик, Э.Л. Файбусович, А.М. Носонов, С.В. Макар М.: Гуманит. изд. центр ВЛАД ОС, 2004. – 400 с.
6. Социально-экономические и правовые основы сохранения биоразнообразия: учеб. пособие / Д.Н. Кавтарадзе, Р.А. Перелет, С.А. Боголюбов; под науч. руковод Касимова Н.С. – М.: Издательство Научного и учебно-методического центра. – 2002. – 230 с.
7. Якимчук А.Ю. Економічне стимулювання розвитку природно-заповідного фонду (на прикладі Північного регіону України): автореф. ... канд. екон. наук: 08.08.01 / А.Ю. Якимчук. – Рівне: Національний університет водного господарства та природокористування. – 2006. – 238 с.
8. Економіка довкілля і природних ресурсів: навчальний посібник / П.Т. Бубенко, О.В. Димченко, О.М. Буряк та ін.; за заг. ред. П. Т. Бубенка. – Х.: ХНУМГ. – 2014. – 280 с.
9. Золотарев И.И. Экономика природопользования: конспект лекций / И.И. Золотарев, А.А. Зайцев. – Новосибирск: СГГА, 2009. – 107 с.
10. Регіональна економіка: підручник / Є.П. Качан, Г.П. Баб'як, Л.П. Запорожан та ін.; за заг. ред. Качана Є.П. – Тернопіль: ТНЕУ. – 2008. – 800 с.
11. Дадашев Б.А. Регіональна економіка: структурно-логічний навч. посіб. / Б.А. Дадашев, В.П. Гордієнко, В.В. Обливанцов. – К.: ЦУЛ, 2014. – 202 с.
12. Хвесик М.А. Економіко-правове регулювання природокористування: монографія / М.А. Хвесик, Л.М. Горбач, Ю.П. Кулаковський. – К. Кондор. – 2004. – 524 с.
13. Агапов Н.Н. Методические основы оценки недвижимости / Н.Н. Агапов, В.В. Артеменко и др. М.: Рос.экон.академ., 1996. 152 с.
14. Коржнев М.М. Економіка природокористування / М.М. Коржнев. К.: Вид. КНУ. 2005. 161 с.
15. Сотник И.Н. Анализ подходов к экономической оценке экосистемных услуг / И.Н. Сотник, Т.В. Могиленец // Механізм регулювання економіки. 2011. № 2. С. 152–158.
16. Зіновчук Н. В. Організаційно-економічний механізм збереження біорізноманіття / Н. В. Зіновчук // Вісник НУВГП. 2014. Серія «Економіка». № 3 (67). 2014. С. 461-469.

Статтю отримано: 6.02.2017 / Рецензування 1.03.2017 / Прийнято до друку: 8.03.2017

Kasperevych Liliya
Postgraduate student,
Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS of Ukraine
Kyiv, Ukraine
E-mail: lilykasper@gmail.com

CLASSIFICATION METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE NATURE RESERVE FUND

Abstract

Introduction. Trends of leading countries in transition to a new economy cause the need for economic evaluation of natural resources based on knowledge. The large number of cost factors and methods of their calculation was made in the process of evaluation work. Despite the variety of methods used and the wide coverage of natural resources, most of the performance indicators are prescriptive. Valuation techniques used for cost parameters of various natural resources are virtually connected to each other, have a common methodological basis and are purely sectoral nature. It is therefore important study of methodological approaches to valuation of natural reserve fund.

Methods. The fundamental provisions of modern economic science and the scientific works of scholars are the theoretical and methodological basis of the study. The following methods are used in the study: the history was used for study the emergence and development of approaches to the economic evaluation of natural reserve fund; the comparative analysis is used for compare the main approaches to the economic evaluation of natural reserve fund; the analysis is used for determine the main advantages and disadvantages of these approaches to the economic evaluation of natural reserve fund; the abstract and logical method is used for theoretical generalization of the results and the formation of conclusions and recommendations.

Results. The existing methodological approaches to assessing the nature reserve fund are analyzed. The emphasis on the problematic aspects of existing methods to assess the nature reserve fund as such is not enough to reflect their current value and ecological and economic value. Certain components of the reserve funds can be assessed only after using these methods. The need to consider the value of natural reserve fund because of their function is emphasized. A use for the evaluation of the nature reserve fund concept of total economic value is proposed.

Discussion. The obtained results can be used in the economic evaluation of natural reserve fund.

Key words: economic evaluation, approach, method, nature reserve fund.

References

1. Cherevko, H.V., Cherevko, I.V., & Vasylenka, N.I. (2012). *Ekonomika pryrodokorystuvannia* [Environmental Economics]. Lviv, Ukraine: Liha-Pres.
2. Makarova, N.S., Harmider, L.D. & Mykhalechuk, L.V. (2007). *Ekonomika pryrodokorystuvannia* [Environmental Economics]. Kyiv, Ukraine: Tsentr uchbovoi literatury.
3. Bobylev, S.N., Medvedeva, O.Ye., Sidorenko, V.N., & Soloveva, S.V (1999). *Ekonomicheskaya otsenka bioraznoobraziya* [Economic evaluation of Biodiversity]. Moscow, Russia.
4. Yatsyk, A.V., Hryshchenko, Yu.M., Yakymchuk, A.Yu., & Pasheniuk, I.A. (2013). *Ekolohiia bioriznomanittia. Pidruchnyk* [Environment biodiversity]. Kyiv, Ukraine: Heneza.
5. Golubchik, M.M., Faybusovich, E.L., Nosonov, A.M., & Makar, S.V. (2004). *Ekonomicheskaya i sotsialnaya geografiya* [Economic and social geography]. Moscow, Russia: Gumanit. izd. tsentr VLAD OS.
6. Kavtaradze, D.N., Perelet, R.A. & Bogolyubov, S.A. (2002). *Sotsialno-ekonomicheskie i pravovye osnovy sokhraneniya bioraznoobraziya* [Socio-economic and legal basis for biodiversity conservation]. Moscow, Russia: Izdatelstvo Nauchnogo i uchebno-metodicheskogo tsentra.
7. Yakymchuk, A.Yu. (2006). *Ekonomichne stymuljuvannja rozvytku pryrodno-zapovidnoghogo fondu (na prykladi Pivnichnoghogo rehionu Ukrainy)* [Economic incentives for the development of natural reserve fund (for example, the Northern region of Ukraine)] (Unpublished PhD dissertation). Natsionalnyi universytet vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Rivne.
8. Bubenko, P.T., Dymchenko, O.V., & Buriak, O.M. (2014). *Ekonomika dovkillia i pryrodnykh resursiv* [Environmental Economics and Natural Resources]. Ukraine, Kharkiv: KhNUMH.
9. Zolotarev, I.I., & Zaytsev, A.A. (2009). *Ekonomika pryrodopolzovaniya* [Environmental Economics]. Novosibirsk, Russia: SGGA.
10. Kachan Ye.P., Babiak H.P., & Zaporozhan L.P. (2008). *Rehionalna ekonomika* [Regional Economics].

Тернопіль, Україна: Тернопільський національний економічний університет.

11. Dadashev, B.A., Hordiienko, V.P., & Oblyvantsov, V.V. (2014). *Rehionalna ekonomika* [Regional Economics]. Kyiv, Ukraine: TsUL.

12. Khvesyk, M.A., Horbach, L.M., & Kulakovskiy, Yu.P. (2004). *Ekonomiko-pravove rehuliuвання pryrodokorystuvannya* [Economic and regulation of nature]. Kyiv, Ukraine: Kondor.

13. Agapov, N.N., & Artemenko, V.V. (1996). *Metodicheskie osnovy otsenki nedvizhimosti* [Methodical basis of real estate valuation]. Moscow, Russia: Ros.ekon.akadem.

14. Korzhnev, M.M. (2005). *Ekonomika pryrodokorystuvannya* [Environmental Economics]. Kyiv: Kyivskiy nacionalnyj universytet imeni Tarasa Shevchenka.

15. Sotnik, I.N., & Mogilenets, T.V. (2011). Analiz podkhodov k ekonomicheskoy otsenke ekosistemnykh uslug [Analysis of approaches to the economic valuation of ecosystem services]. *Mechanism of Economic Regulation*, 2, 152–158.

16. Zinovchuk, N.V. (2014). Orghanizacijno-ekonomichnyj mekhanizm zberezhennja bioriznomanittja [Organizational-economic mechanism of biodiversity conservation]. *Visnyk zhytomyrskogho nacionalnogho aghramogho universytetu*, 3 (67), 461–469.

Received: 02.6.2017 / Review 03.1.2017 / Accepted 03.8.2017

